

**Gruparea intelectuală „Thesis” - o formă a
extensiunii „localismului creator”**

**Prof. univ. dr. Gheorghe MANOLACHE
Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu**

Résumé: Pendant les années 30 il y avait déjà une crise généralisée de la culture européenne moderne. C'est pourquoi Al. Dima propose l'élaboration théorique d'un prototype local dont la fonction culturelle obligatoire soit celle de courroie de transmission. Il s'agit du concept de localisme créateur qui deviendra une réaction consolatrice par rapport au chaos culturel déterminé par l'imitation sans censure des formes occidentales marquées des idéologies contradictoires. Dans le premier numéro du bulletin édité par le groupement intellectuel Thesis, activant à Sibiu, au cours des années 1932 – 1933, ce sont les communications interdisciplinaires qui dominent, plaidant pour l'association de l'esthétique à la biologie, la psychologie, la sociologie, la philosophie, la médecine etc. La formule du localisme créateur fonctionne comme validation de l'authenticité de beau roumain en tant que lieu géométrique unissant le typique (le local, le spécifique) et le caractéristique (l'originalité esthétique) – repères dominants dans sa thèse de doctorat intitulée *Le concept d'art populaire* (1938). Le spécifique national, hérité du romantisme, a été temporairement résuscité, en tant que nouvelle formule du traditionalisme, par le groupement intellectuel Thesis de Sibiu. Ce qui particularise l'idéologie de Thesis est la décantation de l'élément originaire (natif), formatif (implicite ou explicite) régressif et la révédition du localisme créateur en tant que manifestation d'un ensemble de traces nationales objectives („Eigenart”) que la nouvelle réalité littéraire des années 30 met énergiquement en évidence. Malheureusement, l'obéissance à l'Idée, à la Thèse, présentée de manière légère et souvent contradictoire dans les pages de la revue *La Provence Littéraire*, de *l'Anthologie THESIS* et des deux bulletins édités par le groupement intellectuel Thesis ne sera pas confirmée par/dans l'écriture littéraire de ses membres, préoccupés surtout par la (ré)traditionnalisation.

Mots-clé: localisme créateur, psychoanalyse, traditionalisme, culture populaire, littérature pornographique, poporanisme.

„În Sibiul de odinioară”(Remake)

„...după ce gruparea „Thesis” a scos cele două buletine prin Al. Dima, (...) prin 1937-1938, gruparea s-a destrămat, rămânând

doar amintirea difuză a Sibiului literar. La orizont se iveau zorii unei alte Europe, un alt spirit al culturii". [Săndulescu 1981:106]

Atmosfera literară din Sibiul anilor '31-'32, pe când Ecaterina Săndulescu era profesoară la „unicul liceu de fete” din Sibiu, „Domnița Ileana”, departe de „zgomotul oricărei mondenități”, este (re)construită prin (re)aducerea în prim-plan amomentului în care „un grup de intelectuali cu aspirații literare” s-au implicat în fondarea unei „grupări cu preocupări literare”. Aproximată după modelul „Asociației Criterion”/„Grupul Criterion”(1932), gruparea intelectuală „Thesis” se dorea a fi „expresia” entuziasmului tineresc, implicat în „afirmarea unor valori culturale în cadrul provinciei” [Săndulescu, op cit.].

În varianta Ecaterinei Săndulescu, gruparea intelectuală „Thesis”, își recapătă actualitatea odată cu „remake”-ul... *Din umbra umbrelor* (1981), op ce(re)confirmă istoria unei aventuri spirituale în Sibiul anilor '30. Aflăm că, într-o primă etapă, cercul thesist era constituit din tânărul locotent, Celestin Catrinariu(1), Ion Popescu-Sibiu(2), Pimen Constantinescu(3), Al. Dima(4) și Ecaterina Săndulescu, la acea dată autoare de poezii simboliste(5)

Ei sunt cei care au fondat, în toamna anului 1932, gruparea intelectuală „Thesis”, la care au aderat, spontan, Paul Constant(6), Mihai Alexiu, cronicar dramatic, Ionel Neamțu, veleitar, cu încercări de proză și eseistică literară, Horia Petra Petrescu(7) și Emil Cioran, publicist asiduu la revistele „Gîndirea”, „Cuvântul”, „Calendarul”, „Pagini literare”, „Discobolul”, „Azi” etc. Cercul thesist se dilată prin aderența unui grup de intelectuali din care se remarcă avocatul Ioan Fruma(8), profesorul Lucian Bologa(9), magistratul Dem. Pand. Popescu, agronomul T. Spinei, profesorii Iulian Dumitru și Licu Pop(10) precum și doctorul Andrei Dosios, medic neurolog, om de rafinată cultură literară, muzicală, subtil analist psihiatru. După câțiva ani au mai aderat ofițeri și profesori, câțiva medici notorii, între care A. Mavru etc.

Participanții se întruneau seara, la Prefectură, într-o sală de ședințe, „la o masă lungă cu postav verde”, o dată pe săptămână, la început cu „pretenții” față de atenția sau interesul oficialității pentru o atare „înjbegbare intelectuală”, apoi, acasă la doctorul Ion Popescu-Sibiu, lângă Bulevard, unde găseau o bibliotecă impunătoare și „o foarte agreabilă atmosferă de gazdă”.

La început, ședințele grupării intelectuale „Thesis” erau conduse prin rotație, Ecaterina Săndulescu amintindu-și că, într-una din seri, i-a venit rândul să „prezideze” ședința cenaclului iar Pimen Constantinescu, „foarte

atent și grăbit în informația publicitară”, a strecurat o notă la „Cuvântul” și la presa din Capitală despre întrunirea grupării „Thesis” din Sibiu, „sub președinția d.Ec. S.”.La următoarea întrunire, Al. Dima și-a luat asupra sa calitatea de mentor, devenind președinte al grupării intelectuale „Thesis” până la încetarea activității (1937/1938).

Recunoscut în cerul „junimii sibiene” ca promotor al „localismului creator”, Al. Dima va impune această sintagmă la nivel național, articolul „Localismul creator - Definierea și justificarea lui-” apărând integral în „Familia”(martie-aprilie 1935), parțial în „Blajul” (aprilie 1935), fiind reprodus în „Revista Fundațiilor Regale” și discutat în „Vremea” de Mircea Eliade (nr. din 5 august 1935). Axa ideatică a sintagmei a fost dezvoltată, în paralel, în două conferințe publice -la Cluj și Blaj- pe lângă stăruitoarea lor aplicare în cadrul grupării „Thesis” din Sibiu [Dima 1935:1-8].

Formula „localismului creator” a teoretizat, o reală năzuință spirituală a provinciei românești, „prea multă vreme degradată la nivelul unui simplu și răbdător consumator cultural”, ea reprezentând „o altă față a fenomenului românesc” al anilor ’30 [Dima, 1938: 38].

Gruparea intelectuală „Thesis” și-a început activitatea într-un cerc restrâns, în ziua de 22 Noiembrie 1932, și a dăruit sibienilor, odată cu „exercițiul unor decepții în începuturile lor scriitoricești ”[Săndulescu, 1981] și o necesară compensație: „localismului creator”, asumat ca blazon și formulă, grație căruia atmosfera culturală din anii ’30 se va (re)ășeza în albia stabilă a esteticii sociologice

Sensul „thesist” al culturii

„...expresiile istorice ale unei culturi nu trebuiesc judecate după caracterul lor exterior și superficial, ci după configurația interioară, care se revelează unei înțelegeri intuitive, unei pătrunderi adânci” [Cioran, 1932: 178].

Sensul modern al culturii românești se lămurește odată cu „autohtonizarea” culturii europene în componentele structurale ale culturilor naționale, simbioză care, în opțiunea lui Al. Dima, „dă unitatea și continuitatea” culturii locale. De aici recursul „thesistilor” la (re)examinarea producțiilor „populare”, în mediul lor natural, înlăuntrul „condiționărilor vieții” și al „funcțiunilor organice”, pentru a se putea obține „o descriere și o explicare a lor actualistă”. În opinia lui Al. Dima, o atare abordare, în plan european, era practică de Albert Marinus, Julius Schwietering, Martha

Bringemeiere, John Meier, Renata Dessauer. Spre a nu fi deturnat, sensul localismului creator este racordat la cultura populară, care nu mai este acceptată convențional ca o „creație colectivă”. Din *Conceptul de artă populară* (1939) se poate observa că Al Dima consideră că orizontul culturii populare nu poate fi limitat la „creația poporului”, nici măcar la cea a țărânimii, considerată de Titu Maiorescu a fi reprezentativă. Potrivit lui Al. Dima, într-o astfel de ecuație intră și cultura altor medii, „creatori fiind nu doar țărani, ci și ciobani, meșteșugari, negustori, marinari, studenți, medii în care apar creatori talentați, care, folosind reprezentări, forme, motive, expresii ale comunității, sunt exponenți ai acesteia, „organe de expresie” ale ei, caracterul popular al creațiilor lor fiind dat de „determinismul colectiv”. [Dima, 1939]. După cu observă și Iordan Datcu [2005], în opțiunea lui Al. Dima, arta populară nu este „supraviețuire preistorică”, ci ea este un fenomen adaptabil unor înrâuriri interne și externe. Drept urmare, „în arta populară prevalează valorile de conținut, valoarea estetică realizându-se întâmplător”, în sensul că această artă, se „complace în variație și exuberanță, în multiplicitate și amorf”, că, între „arta populară și valoarea estetică, în sens absolut, o fuziune integrală nu s-a putut produce întotdeauna” [Dima, op. cit]. O atare perspectivă confirmă opțiunea lui C. Rădulescu-Motru, potrivit căreia „cultura europeană este rezultanta ideală a diferitelor culturi naționale, precum personalitatea unui popor este rezultanta ideală a diferitelor personalități individuale cuprinse în popor”. [Rădulescu-Motru 1927 (2005). cit., p. 136]. Suntalegații ce pledează în favoarea „ipotezei thesisiste” asupra localizării dinamice a culturilor globale (naționale) în cuprinsul particular al celor marginale (locale).

Specificul culturilor locale se recunoaște, astfel, în dubla lor ancorare: în general și în particular, în sensul că marca localismului nu poate fi semnalată decât „dinlăuntrul” lor; altfel spus, dintr-un „înafară al înlăuntrului”, după cum plastic se exprima Jean Bollaek.

Pornind de la constatarea că în anii '30 exista deja o criză generalizată a culturii moderne europene, Al. Dima își propune construcția teoretică a unui prototip local a cărui funcție decisivă, în ordine culturală, era aceea de ștafetă/curea de transmisie. „Localismul creator” va deveni, cu timpul, o replică de factură consolatoare la adresa haosului cultural declanșat de imitația necenzurată a formelor occidentale, aflate în raza de acțiune a unor ideologii contradictorii. Se știe, că, în anii '30, „cultura antagonică” a modernismului european traversa o fază cratlistă, întorcându-se împotriva ei înseși, (auto)receptându-se, cioranian, ca decadentă și drept urmare, dramatizându-și „sentimentul acut al propriei crize”. Pentru un teoretician

al crizei, ca Rădulescu-Motru, fenomenul contemporan al discordanței dintre „principiul libertății și mașinism” se reflecta într-o serie de opoziții ireconciliabile, pe care „primul creator de filosofie românească” le descoperă și le prezintă drept fundamente ale culturii europene.

Este cunoscut faptul că, în general, „conștiința europeană” a fost frământată, de la începuturi, de ireconciliabile: „contrarietatea dintre plăcere și durere”; discrepanța dintre formă și materie, dintre etern și trecător; diferența specifică dintre „rațiune și sensibilitate” - serii opozitorii îmbogățite cu nuanțe specifice fiecărui ev.

Criza anilor '30 nu este, așadar, decât o formă acutizată a vechilor discordanțe de la baza culturii europene, în special a celei care altera identitatea dintre timpul personal și sine. O consolare analoagă ne este oferită –potrivit lui Al. Dima- și de către G. Simmel, după care orice cultură este sfâșiată de „conflictul” dintre „formele” în care aceasta se realizează și „viața” (durata personală) care-i stă la bază:

„Pe când viața e în continuă și violentă devenire, formele culturale în care ea se cristalizează într'un moment dat, sunt stabile, fixe, moarte și sufletul nu se mai regăsește în ele, năzuind – cu durere- către alte forme. De aici, desigur, acel sentiment de neliniște și nemulțumire ce-l simțim agitându-ne”- conchide Al. Dima .[1931: pp. 2-3]

Dintr-o astfel de perspectivă, modernitatea (est)etică românească își dezvăluia – cantitativ și calitativ- câteva dintre însemnele ei locale, (con)substanțiale vocației sale particulare de „răspuns” la efectele crizei culturale și ale distanțării față de modernitatea confortului material burghez. Cu toate avantajele sale imediate, atât la nivelul producției, cât și la cel al consumației, confortul burghez își pierduse însă orice justificare metafizică sau morală. Ca atare, criza culturii europene rămâne o criză dedirecție, o permutare acalității ei. Aceasta nu în sensul dezechilibrării tendinței recesive dintre ceea ce Al.Dima accepta prin categoriile de „valori spirituale inferioare” și „valori ale trecutului”, ci în acela al predominării „felului de producțiuni care sunt, în comparație cu acele care ar trebui să fie”.

De aici emană spiritul „thesisist” al convicțiunii că valorile prezente în cultura centrelor –europene și/sau naționale- nu mai pot satisface aspirațiile autohtone (marginale) ale spiritului creator local, că ele sunt receptate ca derapări din matca tradițională, simptome ale „decadenței”, asumate nu „in statu, ci in motu”, cum ar spune Vladimir Jankelevitch. Cu alte cuvinte, orice greșală sau exagerare în rezolvarea acestei ecuații -

producție/consumatie- se rezumă la truismul „progresul este decadență și decadența este progres”.

Membrii grupării intelectuale „Thesis” considerau că valorile ideale au rolul de a completa și/sau direcționa, și nu de a înlătura civilizația. Mai mult, civilizația devine, în contextul programului „thesisist”, o prelungire a culturii, o aplicație locală creatoare, autohtonizantă. Adevărata criză „constă nu în existența unei bogate civilizații, ci în lipsa orientării ei etice” - conchide purtătorul de stindard al grupării sibiene, atât în „manifestul” cercului [1932-1933: p. 4], cât și în „schița sintetică” asupra „crizei culturii românești” [Dima, 1931: p. 4]

Simptomele capitale ale crizei culturii europene, refractate prin mediul provincial românesc, se reduc -după Al. Dima- la absența din relieful autohton a unor valori ideale directoare ale „bogatei civilizații contemporane”, la inflamarea misticismului și a ideologiei ortodoxiste de la „Gândirea”, deșteptate prin influența culturilor orientale și prilejuite, mai ales, de „neputința organizării unitare a creațiilor spirituale contemporane” și, în sfârșit, la „primatul recent al economicului” [Dima, 1931:p. 6], considerat ca determinant exclusiv al vieții sociale, capabil să degradeze „la un rang inferior” statutul spiritualității. Dacă se poate vorbi despre o criză de fond a culturii românești, atunci ea se prezintă, mai curând, ca o criză a procesului de „naționalizare” a ei:

„Și o simțim cu toții ca pe o realitate ce străbate din straturi sufletești străvechi, ca un instinct ce se manifestă câte odată violent. Această intuiție e suficientă spre a clădi pe ea un *tradiționalism român* al cărui program de activitate să fie opera științifică de cunoaștere a tradiției, deocamdată presimțită numai. A nu acorda deci tradiției românești locul ce i se cuvine, e a porni pe o cale rătăcită și a pricinui încă o condiție a încurajării crizei culturii românești. Naționalizarea ei va trebui să însemne punerea culturii noastre în consonanță cu datele tradiționale. Numai în acest fel se construiește o cultură românească pe baze de organicism evoluționist cu perspective de mai adâncă originalizare”. [Dima, 1931: p. 13(reed. în 1933: p. 36)]

La baza sensului „thesisist” al autohtonizării culturii -acela deautentic „focar local”- se recunosc și unele „infiltrații ibărălene”, referitoare la relația dintre „specificul național” și cel al „literaturii noi”. Cu mențiunea că „Thesis” pare însă mai curând atașată de „diferențele locale” pe care Garabet Ibrăileanu le stabilea ca mărci ale literaturilor regionale, decât de „revizuirile” sau „mutațiile estetice” lovinesciene.

Concluzia lui Garabet Ibrăileanu, potrivit căreia valoarea estetică a unei opere literare este strâns legată de originalitatea ei specifică, de fond și formă, nu trebuie interpretată în sensul substituției criteriului estetic prin cel et(n)ic, ci, mai curând, ca o subliniere a coeficientului de specificitate, aproximat la „Thesis” prin sintagma „localism creator”. Aceasta conduce la ipoteza potrivit căreia o literatură autentică (și nu de imitație sterilă) se poate naște –după Garabet Ibrăileanu și „thesisisti”–numai în dinamica agonistică a intelighențelor locale. Pentru că trebuie să distingem -potrivit lui Garabet Ibrăileanu-între influențameდიულიasupra scriitorului, și selectarea scriitorului de către mediu; prin „mediul care influențează” fiind înțelese împrejurările dintr-un moment dat:sociale, morale, culturale, literare etc. Ceea ce-l selectează pe scriitor este publicul cititor, văzut de Garabet Ibrăileanu ca o parte din acest mediu selector, a cărui psihologie, la rândul ei, e condiționatăde toate „împrejurările dintr-un moment dat”. În special, dependența de chipul în care „lucrează” acele împrejurări asupra clasei/claselor din care face parte publicul cititor, interesează, deopotrivă, pe criticul „Vieții Românești”, și pe „thesisisti”.

Oricum, socialitatea culturii locale rămâne un fenomen dinamic, o sinteză de „raporturi poliarmonice” presupunând nu numai sublinierea caracterului istoric al evoluției sale, ci și integrarea particularităților ei într-un anume univers național specific .Fenomenul va fi nuanțat odată cu disocierea pe care Mihai Ralea o va face între naționalși estetic, evitând blocarea acestuia în unilateralizări și/sau excese. Dacă opera de artă, privită ca „fenomen individual, e dependentă de o anumită personalitate, de care nu mai poate fi „disociată”, tot astfel și „arta, ca fenomen colectiv, nu poate fi separată de celelalte funcțiuni ale grupului”-consideră Mihai Ralea .

„O societate, în speță o națiune, fiindcă acestea sunt societăți firești în care trăim, are o anumită structură sufletească. Ea e colorată individual de anumite tonalități. O societate se definește prin grupul de valori în care crede și care constituie idealul său cultural” [Ralea, 1997: p.22]

În acord cu „perspectiva completă” asupra creației literare, gruparea intelectuală „Thesis” din Sibiu transpune în plan local formula pe care o stabilise Garabet Ibrăileanu în legătură cu evidențierea cauzalității dintre opera/spiritul scriitorului și condițiile locale în care s-a produs (autohtonizat) creația și s-a format scriitorul.

Așa cum se poate constata și din primul buletin al grupării intelectuale „Thesis” din Sibiu pe anii 1932-1933, în „cerc restrâns”, predomină comunicările transdisciplinare ce pledează pentru intersecția esteticii cu biologia, psihologia, sociologia, filosofia, medicina etc. De fapt,

prin ele se pune în practică sistemul cauzal interdependent, promovat de promotorul spiritului critic și al caracterului de specific național în literatura română:

„Cauza estetică stă în psihologia scriitorului; așadar dacă voim să ne scoborâm la cauză, trebuie să facem psihologie. La rândul ei, cauza psihologiei scriitorului stă în ereditatea lui și în mediul în care s-a dezvoltat. Așadar, dacă voim să ne scoborâm și la această cauză, vom studia biografia scriitorului și mediul în care a trăit el. Abia acum, prin studierea mediului, ajungem la sociologie” [Ibrăileanu, 1975: p. 46].

Spre a confirma (trans)punerea „thesisă” a (inter)dependențelor, necesare sublinierii priorităților tematice, refractate prin orientări estetice, întâlnite în critica europeană a anilor ’30, redăm, selectiv, genericul comunicărilor publice și a celor în cerc restrâns, susținute în primul an de activitate al grupării „Thesis”: *„Characterul actual al revistelor noastre”(locale), „Cultura în provincie”(comunicare cu subiect literar); „Condiționările biologice ale creației literare și artistice”, „Factorii psihopatologici în creația literară și artistică”, „Problema lui Eminescu din punct de vedere psihanalitic”(comunicări cu tematică estetică); „Despre poporanism”, „Istoria fenomenului revoluționar în viața rusească” (comunicări cu subiecte sociologice); „Despre psihologia reclamei” (comunicare cu subiect psihologic); „Descartes” (comunicare filosofică); „Determinarea sexului după profesorul Unterberger” (comunicare cu subiect științific) etc.*

În comunicările cu subiect literar, Al. Dima valorifică efectele „personalismului energetic” al lui C. Rădulescu-Motru și „caracterul specificului național” al lui Garabet Ibrăileanu și insistă asupra priorității „localismului creator”, în lumina căruia „o cultură nu poate fi decât regională, pentru că autorul se naște într-un anumit mediu cosmic, social, biologic, pe care-l exprimă fatal în operă”. Conferințele cu subiecte estetice propuse de I. Popescu-Sibiu conturează, complexul dinamic al surselor inspirației, multiple și heterogene: organice, biologice, intrapsihice, sociale, economice etc. Insistând asupra priorității surselor biologice, dr. I. Popescu-Sibiu pledează pentru influența decisivă a „structurii ereditare a sistemului nervos vegetativ și central asupra inspirației creatoare de opere literare și artistice”. Conexiunile cu endocrinologia, asupra căreia s-au concentrat cercetările anilor ’30, îi permit să avanseze o soluție locală în „deslegarea aspectului biologic al fenomenelor care determină actul psihic de reacțiune și creațiune”. Dr. Ion Popescu-Sibiu explică (în anii ’30!) documentat din punct de vedere medical, rolul primordial al „umorilor” „în condiționarea stărilor sufletești” implicate în „receptarea impresiilor

(sensorio-psihiice) venite din ambianța socială (a elaborărilor spirituale) și cosmică”:

„Endocrinismul definind esența aceluia biotonus vital, pe care-l numim temperament (specificul gândului, afecțiunii și deci a modalităților de exteriorizare), dovedește suficient valoarea surselor biologice ale inconștientului în procesul inspirației”.

Mai mult, conferențiarul stabilește corelații între modul de „reacție” și de „creație” caracteristice diverselor temperamente artistice: sintonul – ușor acomodabil exigențelor sociale; schizoidul – visător și retiv împrejurărilor pe care i le impune la un moment dat mediul; hipomaniacul – expansiv; depresivul – pesimist s.a.m.d.:

„În măsura aceasta, creația fiind legată prin ereditate – deci în mod fatal – de un determinism al dinamicii forțelor biologice, cunoașterea acestor elemente se impune în analiza genezei oricărei creații literare și artistice”.

Pornind de la ideea că nu se poate trasa o graniță netă între „normal” și „anormal” în ceea ce privește manifestările creatoare ale individului și ale colectivității, dr.-ul I. Popescu Sibiu evidențiază rolul factorilor psihopatologici în creația literară și artistică. Ancorată în praxis freudian, perspectiva psihanalistă a „thesisului” se transformă într-o disertație asupra individului și a determinărilor sale, a relației dintre creator și societatea care-i transferă produsele artistice în acte de consum cultural. În acord cu Garabet Ibrăileanu, dr.-ul I. Popescu-Sibiu este convins că fiecare creator se naște cu un „bagaj ancestral-tip” („strămoșii, morții, ne conduc”), inevitabil și fatal („ecoul ereditar, atavic”). Prin urmare acești „factori psihopatologici se manifestă de obicei precoce și durează – prevalând – toată viața, imprimând individului o comportare originală, bizară, paradoxală și un teren favorabil dezvoltării psihozelor atunci când intervin circumstanțe ocazionale (șocuri morale, deziluzii, disperare, etc.)” [I. Popescu-Sibiu, „Factorii psihopatologici în creația literară și artistică”].

Fundamentate socio-psihologic, astfel de „comunicări cu subiect estetic”, referitoare la relațiile dintre individul creator și grupul social, explorează și exploatează zonele psihice profunde în care sunt localizate „mobilurile ascunse ale faptelor umane” și efectele actelor ratate, demonstrând că, pentru grupul sibian, psihoanaliza reprezenta, la acea dată, un demers credibil și multiplu în demascarea realității psihice din antecamera creației artistice.

Incursiunile transdisciplinare ale dr.-ului I. Popescu-Sibiu se constituie în locul geometric între „terapeutic”, asumat ca eliberare de

inhibițiile exploratorii ale zonelor abisale ale conștiinței, „estetic”, acceptat ca replică argumentată la adresa „logismului cartezian” al vremii, care concepea individul ca o „imagine de suprafață”, lipsită de mistere incognoscibile, situând forțat relația „gest-act creator” sau „intenție artistică-faptă” sub presiunea unor motivații pur raționale. „Componentele psihobiologice” determină, în viziunea lui I. Popescu-Sibiu, inspirația și mecanismul de elaborare al operei de artă, în cadrul cărora aceste structuri se pot manifesta, nefiind supuse niciunei „restricții”. De aici, concluzia potrivit căreia, creația trebuie să fie liberă, spontană, oglindind anumite dezechilibrări biologice și deformând atât realitatea, care i-a servit ca „suport artistic”, cât și mentalitatea socială, căreia opera îi servește drept „hrană spirituală”.

Conferința „Problema lui Eminescu din punct de vedere psihanalitic” are ca pretext lucrarea doctorului C. Vlad -, „Mihai Eminescu din punct de vedere psihanalitic” - utilizată strategic spre a evidenția unilateralitatea concepțiilor biologice și psihologice în explicarea „exteriorizărilor de creație” precum și în sublinierea efectelor ignoranței terminologice (tehnic-psihanalitice), utilizate inadecvat de către o parte a criticii de specialitate în interpretarea schizofreniei, infantilismului și a genialității. Recursul la avantajele integrale ale „psihoanalizei”, vizând omenescul sub toate aspectele lui, îi apare dr. -lui I. Popescu-Sibiu drept cea mai credibilă abordare a operei eminesciene:

„Nu putem deci separa – fără să nu denaturăm realitatea-materialul brut, comun (frământări sufletești, patimi, desamăgiri, dezaxări organice sau morale) al omenescului, de eflorescențele lui fine, spirituale, revărsate pe planul creațiilor geniale”.

Individul, oricare ar fi el, se impune a fi (re)privit „în vastul cadru dinamic al psihanalizei, în ansamblul lui unitar fizic și moral: două aspecte interferențiale și reciproc influențabile, întrucât stau într-un raport dinamic și de o continuitate desăvârșită. Numai printr-o asemenea privire integrală putem cunoaște – și psihanaliza ne-a oferit o tehnică adecvată- felul cum materialul eminent omenesc se transformă (sau subiectiv vorbind, se frământă, se chinuiește) ca să-și găsească forme de refugiu, care convin veleităților lui esențiale (înnăscute), forme în care își va găsi odihna, echilibrul, realizarea”. [Popescu-Sibiu, 1932-1933: p. 14]

Autorul va reveni și-n anii următori (1934-1935) cu detalii asupra unor polemici iscate în jurul genialității lui Eminescu prin/de articolele profesorului Gh. Marinescu. Condamnând felul vulgar, pătimăș -, „din care n-a lipsit insulta” - Ion Popescu-Sibiu trece în revistă ideile moderne ale

biopsihologiei aplicate, în particular, fenomenului genialității, demontând(și cu această ocazie) felul subiectiv, interesat și zeflemitor prin care erau abordate –„de către unii din frunțașii scrisului nostru”- problemele de fond ale creației.

Critica psihanalitică tradițională își probează extensiunea odată cu publicarea în antologia „THESIS” din 1939 a studiului de patologie literară și artistică : „Scrisul bolnav și scrisul sănătos” de Ion Popescu-Sibiu. Convingerea psihiatrului „thesist”, preocupat de profilaxia social-mentală, evidențiază dubla criză literară declanșată, pe de o parte de/prin apariția nejustificată, etic și estetic, a „valului unei literaturi pornografice și bolnave” care, prin intermediul romanului, a inundat literatura noastră, iar pe de alta, a „contribuit la criza nuvelei și a poeziei”. Fenomenul s-a desfășurat și s-a organizat ani de zile, încât a devenit –„însoțit de senzaționalul și reclama cuvenită- o adevărată modă, o adevărată boală, o plagă a spiritualității noastre” [Popescu-Sibiu, 1939: p. 7].

Cercetarea de către I. Popescu-Sibiu a cauzelor, genezei și influențelor acestui fenomen de patologie literară este, după cum s-a putut constata din prezentarea conferințelor sale din anii ’32, o preocupare mai veche și constantă. Geneza literaturii pornografice presupune, pe lângă factorii de ordin economic sau socio-estetic și existența unui „adânc dezechilibru în structura psihofiziologică și organică a creatorilor și scriitorilor moderni” care o practică și o propulsează. Nocivitatea acestui „soi de literatură” -a scrisului bolnav și animat de impulsii erotice- este dintre cea mai nefastă, prin „puternica sugestie creatoare de preocupări, obsesii, exaltări ale imaginației ce dezaxează majoritatea tineretului (mai ales cel feminin !) și chiar a mentalității marelui public. Invazia psihopaților în creația noastră literară și contribuția -prin inspirația și scrisul lor- la creșterea stărilor de nevroză și exaltare erotică colectivă, constituie o suficientă și indisctabilă justificare a unor investigații psihologice și psihopatologice din punctul de vedere al profilaxiei social-mentale, în domeniul manifestărilor literare moderne” [Popescu-Sibiu, 1939:p. 8]

Cantonarea în principii de profilaxie a patologiei spiritului creator l-a determinat pe I. Popescu-Sibiu (unul dintre specialiști români în doctrina lui Freud recunoscuți de „maestru”) să considere „tulburarea sufletească” a autorului drept factor determinant și „modificator”, declanșator al devianțelor mecanismului de elaborare literară și artistică precum și a celor de comportament. Ca urmare, se poate vorbi despre un „scris sănătos”, controlat estetic și un „scris bolnav”, condiționat de adânci tulburări organice (fiziologice și ereditare) sau sufletești (șocuri, conflicte, deziluzii,

sentimente de inferioritate, complexe ideo-afective etc.) –câștigate sau moștenite- ale „întregii personalități” a autorului.

Avizat cunoscător la concepției freudiste despre relația dintre boală și sănătate psihică, I. Popescu - Sibiu supune dezbaterii estetice efectele (medicale și artistice) ale „scrisului bolnav”. El este convins că, între normalitatea și patologia vieții psihice a creatorului, nu se pot trasa granițe rigide, întrucât deosebirea dintre ele nu este atât de ordin calitativ, cât, mai curând, de grad, adică de ordin cantitativ. Ceea ce-și propune spre dezbateri acest studiu -emblematic pentru relația dintre psihanaliză și cultură, instaurată de către gruparea intelectuală „THESIS” –are în vedere, nu atât procesul creator în sine, (medicul psihiatru fiind, ca și colegii lui de cerc, un opozant al tezei „libertății în artă”, al „artei pentru artă”) cât, mai ales, sentimentul unei iluzorii libertăți la care artistul este predispus să adere crezând că „dispune în mod absolut” de libera mișcare de creație. În opinia lui I. Popescu-Sibiu, simptomul scrisului bolnav se recunoaște în coliziunea dintre perturbat și perturbator soldată cu un compromis între aceste două tendințe: un substitut (panaceu) estetic hibrid, cu dublă semnificație, menită să satisfacă, simultan, atât exigențele procesului perturbat, cât și pe acelea ale perturbatorului. „Actele ratate” ale creatorului pot fi subsumate schemei de formare a simptomelor scrisului bolnav, care, prin expansiunea unui gen popular cum este romanul, pot afecta decisiv procesele psihice esențiale, subminând integrarea individului în comunitate (în mod deosebit a „tinerelor duduci”, devoratoare ale unor astfel de producții infestate!).

Avându-se în vedere înrudirea de natură între normal și patologic, dacă pentru S. Freud anormalul se constituia într-un model pentru studiul normalului, în ceea ce-l privește pe I. Popescu-Sibiu, importanță pare a fi, mai degrabă, evidența simptomului. Pentru că prin dereglarea mecanismului, acesta își exhibă astfel piesele contafăcute spre a fi (supra)pusă acțiunii proceselor primare inconștiente (deplasare, condensare, reprezentare prin contrariu etc.). Din perspectivă freudistă, aceste scrieri bolnave nu sunt dătătoare de semnificație, ci ele ascund semnificația nocivă. Să nu uităm că pentru S. Freud sensul operei nu era acela pe care artistul credea că l-a conferit creației sale.

Plăcerea produsă de aspectul formal al acestor scrieri bolnave și pornografice este o plăcere preliminară, menită să distragă atenția eului spre a permite astfel retrăirea refumatului; pentru că ea prefațează, de fapt, plăcerea instinctuală. Intenția studiului publicat în antologia „THESIS” (1939) se rezumă la schițarea unor probleme psihologice declanșate de

atmosfera socială ce a favorizat „ivirea și cultivarea acestui val pornografic aflat, după cum se pare, atât sub influența marxismului, a socialismului cât și a ideologiei comuniste” în general. Acestora li se adaugă presiunea efectelor estetice ale „modalității tendențioase” cu care a fost interpretată „teza libertății în artă” și a răspunsurilor sociale pe care le angajează deciptarea surselor (stările de dezaxare ivite în structura sufletească și fiziologică a creatorilor pornografi) precum și cele ale efectelor sociale (nevrozarea și „destrămarea sufletească a tineretului”, a marelui public) specifice acestui proces al „creației morbide”.

Sursele fenomenului de patologie literară se recunosc în utilizarea tendențioasă a primatului „forțelor materiale” pentru care cultura, arta, literatura, etica, religia, conștiința morală și ansamblul sentimentelor sociale constituie o „suprastructură”, o „convenție socială”-care, atunci când nu este „ipocrită” sau emanație a „prejudecății” ori a „constrângerilor”, rămâne o „modalitate de exploatare”. Ceea ce proclamă o atare orientare marxistă se rezumă la „disoluția tuturor formelor de manifestare spirituală ce n-ar cultiva libertatea totală a individului”, așa cum lasă a se înțelege. Valul literaturii pornografice și a scrisului bolnav este declanșat de cultul necenzurat al forțelor materiale din om și societate, al instinctualității eliberate de orice convenții; pe scurt de întronarea satisfacerii plăcerii „anarchic-individuale”. Teza „artei pentru artă” se afla în dizgrație la „THESIS” pe considerentul că ea considera drept condiție fundamentală a fenomenului de „autentică creație estetică, libertatea totală de care trebuie să se bucure elanul inspirației creatoare”, o inspirație atât interioară (sufletească), cât și o „libertate din partea ambianței sociale”. Adepții tezei vizând autonomia estetică a individului creator au declanșat – în opinia dr.-lui I. Popescu-Sibiu-precedentul politic al autonomiei individului în general.

De la autonomia artei, centrată pe trăirea emoției artistice, a autenticității și sincerității în operă se va ajunge, pe cale politică, la instaurarea unei mentalități anarhicecontra oricăror forme de constrângere.

Cu ajutorul acestei „literaturi bolnave”, pe care, „în snobismul și naiva tendință a imitației și a goanei spre „nou”, „senzațional”, „interesant” și... „modern”- a acceptat-o, a asimilat-o „un întreg tineret și majoritatea publicului nostru s-a realizat un vast program politic al curentului materialist”.

În optica lui I. Popescu-Sibiu în această literatură, în numele amintitului principiu al „libertății” și al „drepturilor omului” colcăie „puzderia de eroi revoltați, erotizați, perversi, incestuoși, flămânzi, dornici

de violuri în promiscuitatea maidanelor-saloane, eroi în al căror limbaj, înjurături de slugă și expresii de bordel, cinismul se îmbina cu impulsia unui erotism bolnav –toți acești eroi constituiau o întregă armată de revoluționari zdrobitori ai îndemnurilor conștiinței ce trebuia să se grezeze în sufletul tineretului nostru” [Popescu-Sibiu, în THESIS, 1939: p. 14]

Utilizarea politică a tezei libertății în artă a contribuit, la „întronarea idealului communist: crearea anarhiei în om, a individualismului anarhic și, prin aceasta, a anarhiei dintre oameni: colectivitatea anarhică” [idem :pp. 10-11.

Este momentul să clarificăm aspectul de fond al acestei crize, declanșate de expansiunea scrisului bolnav și pornografic, precizând că ne aflăm, de fapt, nu atât în acutizarea politică a crizei, cât, mai cu seamă, în fața unei „presiuni” necenzurate estetic a „viului”. Specificitatea acestui model alternativ se definește ca „discurs al vieții”, ca însușire a spontaneității și aptitudinii de „a-și fi sie însuși cauză”, cercetarea „thesisului” rămânând constant preocupată de analiza „iraționalului” și circumscrisă de/în orizontul lumii date, sensibile.

Din păcate analiza dr.-lui I. Popescu-Sibiu rămâne camuflată sub faldurile unui discurs angajat, cu predilecție, în denudarea rolului subversiv al ideologiei marxiste, care a cultivat și stimulat politic acest gen de literatură a viului -ca „mijloc prețios de fărâmițare a cadrelor spiritual-morale, sociale și ale conștiinței considerată ipocrită sau drept o colecție de prejudecăți ce constrânge libertatea și exploatează individul” [ibidem : p. 14]

Libertatea în artă a fost (potrivit mișcării de la „Thesis”) un demers pervers, doar aparent justificat „estetic”, în fapt fiind o acțiune susținută „politic”, Ion Popescu-Sibiupărând a fi convins că „în acest tot proferau bine-nțelele năzuințele anarhice:simțurile pervertite și voința de distrugere a lumii vechi”.Drept urmare, discursul viului a declanșat fisuri în „blocul determinismului”, promovând, în numele „sincerității”, apologia (auto)determinării și a „trăirii sincerității”. „Sinceritatea –ca transcriere fidelă- a tot ce simți și gândești, dorești și voiești” era blazonul acestei literaturi.

„Psihopații erau deci bineveniți, ca prin sinceritatea impulsilor, imoralității lor să întrețină o anumită atmosferă prielnică idealului marxist. Astfel, s-au revărst în texte, imaginile, preocupările, fanteziile psihopate: scenele unui erotism excesiv, obsedant, impulsiv, pervers în limbaj [...]; situații și stări emotive inerente atmosferelor de orgii și perversități. Și totul

descriș în mod sugestiv, repetat, scene succesive descrise cu o furie caracteristică impulsurilor și obsesiilor erotice”. [ibidem: p. 14]

În lumina raționamentului dr.-ului I. Popescu-Sibiu se poate vorbi despre evadarea, prin scris (roman), din „închisoarea perpetuă” a propriei persoane; cu o singură condiție: aceea de a nu denatura principiul estetic la „artea pentru artă”, spre a-l utiliza ca armă politică subversivă și de a nu insista asupra dezechilibrului structurii sufletești (psihologice) a creatorului de pornografie. Poetica impresionistă a romanului personal, instaurată la noi în deceniul al treilea al secolului 20, reclama, cu insistență, o altă atitudine a autorului: aceea de a schimba masca auctorială cu una a discursului sincerității. „Saltul mortal” al literaturii viului din subiectivitate în pornografie s-ar produce prin eludarea procedeelelor configuraționale în sfera vieții sufletești. Această derapare declanșează criza unor categorii formale cum ar fi cea a personajului -ca entitate stabilă a textului narativ- și cea a cititorului -ca persoană socială. În acord cu noile orientări privind raporturile individualității cu ambianța socială, Ion Popescu-Sibiu insistă asupra caracterului psihologic al acestor raporturi prin care „legăturile” dintre individ și mediul social formează un „ansamblu psihologic” ce-ar putea fi considerat o adevărată „articulație psihologică”.

„Orice diformare, luxare, dislocare a acestei articulații, periclitează atât sănătatea sufletească a individului, cât mai ales existența lui ca factor social. Individul nu poate trăi în afara mediului social, care este mediul lui natural, condiția lui de existență, ceea ce conferă adevăratul sens al vieții individuale. Orice lucrare a amintitului raport psihologic dintre individ și mediu social duce la nevroză, la nebunie”. [ibidem:p. 12]

Tentativei literare din anii '30 de a (re)stabilii și (re)descoperii contactele abandonate cu viața și s-ar opune formele, pervertite estetic și politic, ale refugiului în consumerism (dependență de pornografie) și în subversiune politică și literară. [Popescu- Sibiu, 1939: p. 16]

I. Popescu-Sibiu, Horia Petra-Petrescu, Paul Constant, tezăstii în general, consideră că destrucția redutelor artistice, literare, politice, etc. este provocată deromanul pornografic prin autorului, un om bolnav psihio-social care, subversiv, abandonează omul în fața acestui „torent distrugător” și, mai ales, prin personajul care „tulbură” existența tihnită mic-burgheză subminând și infestând nu doar individul, ci și neamul. „Tendențiozitatea animată prin revoluția marxistă”, de inițiere a tineretului în „gustarea vieții” și acceptarea unei noi „morale sexuale emancipate” [aluzie la eroii romanelor *Isabel și apele diavolului*(1930), *Întoarcerea din Rai*(1934), *Huliganii*(1935) !], prin intermediul permanentei

lor „disponibilități” (deschizând calea spre „perversitate igienică –încă din liceu și universități”), devin un fenomen social. Acest flagel este alimentat de către cei „inșpirați” de „muza parvenirii materiale și social-literare”: traducătorii și editorii „unui invertit francez, de o rară inteligență” (recte: Andre Gide) sau a unui „italian a cărui literatură a cucerit de câțiva ani mahalaua și servitorimea orașelor italiene” (aluzie la Giovanni Papini)-cu toții, scriitori molipsitori ai generației trăiriste, angajate deocamdată estetic în resubiectivizarea existenței.

Din păcate, „thesisul”, în varianta dr. -ului I. Popescu-Sibiu, se rezumă doar la decuparea efectelor marxiste ale demersului trăirist, de (re)facere a contactelor (i)mediate cu viața. Ca atare el vainsista, cu precădere, asupra fenomenului de deturnare a literaturii în produs de consum, marfă subordonată „criteriului cererii și al ofertei” care transformă, în cele din urmă, arta în mijloc de trai .

„Problema socială a cărții” a constituit, de altfel, și titlul unei incitante comunicări axate pe rezerva conferențiarului în fața cărții și a scrisului devenite „mijloc comercial, de parvenire” și de exploatare a gustului public în formare. Efectele dezastruoase „ale scrisului angajat în slujba pornografiei ieftine, a senzaționalului” etc. transpar „în domeniul artei, unde libertatea spirituală apare ca o condiție fundamentală a posibilităților creatoare” și unde „psihopații și-au găsit locul cel mai prielnic, spontaneitățile lor bolnave neîntâmpinând nici o piedică”, reușind să creeze curente literare și artistice așazise de „avangardă” din care face parte și „scrisul bolnav al pornografiei moderniste”. O atare literatură a impus până și „eliberarea armoniei din forme, a cuvântului din constrângerile gramaticale ale frazei și virgulelor, eliberarea notelor muzicale din încătușarea portativului și a literelor din tirania cuvintelor – întronând anarhismul artistic și literar, poetic” [ibidem: p.13].

Soluția la „cearta” dintre „modernii” și „contemporanii” anilor '30, cu referiri la „creația literară” implicată în diferend, prin „ruptură” și „criză”, propusă de medicul psihiatru militar, se află în inițierea unei profilaxii social-mentale.

Vitalitatea și extensiunea culorii locale

Așa cum se poate constata, „fenomenul românesc e o realitate mai presus de orice îndoială, o existență ireductibilă pe care însă gânditorul nu are numai datoria de a o afirma aproape apodictic, ci și de a o cunoaște în manifestările ei trecute și chiar în structura ei esențială, prin toate

instrumentele ce ne stau la îndemână, de la cele raționale, la cele iraționale”

[Dima, 1938: p.7]

Acțiunea de regenerarea „creativității locale”, prin programul spiritual inițiat de gruparea intelectuală „Thesis” și propulsat prin revista „Provincia Literară” se constituie ca un prim răspuns contestatar la tentativa hegemonică a „centrului” de a confisca, ideologic (politic) și/sau cultural, conceptul de literatură națională. Apariția simultană a grupării și a revistei tinde să corecteze o parte din diferențele, întârzierile și, mai ales, unele desincronizări de timp psihologic și creator dintre centru și periferie artistică. Fără a emite alte pretenții, în afara celor de (re)confirmare și de (re)cunoaștere a heteromorfiei literare, inițiativa sibiană are în vedere faptul că o literatură națională nu se dezvoltă într-un vacuum social, ideologic sau cultural și că ea nu poate fi distribuită de la un anumit centru către periferii (provinciile literare). Pentru că aceasta este și rămâne o categorie rizofagă, hrănindu-se artistic, lingvistic, geografic, politic, spiritual etc., dintr-un anumit „specific” (național, local, zonal, rasial etc.). Determinismul „thesist” se recunoaște în preeminența (inter)relațiilor dintre operă și creator, dintre viața artistului și textura operei în care (bio)grafia rămâne camuflată artistic. „Psihoanaliza” vieții sufletești a artistului și a produselor sale - decodată psihanalitic de dr.-ull. Popescu-Sibiu-prin apelarea la instrumentarul psihanalizei tradiționale [instaurată odată cu pătrunderea la noi, în anii '30, a teoriilor freudiene, cu privire la (inter)relația dintre creator și operă] (re)aduce în spațiul cultural românesc o preocupare mai veche: aceea „de a lua în seamă temperamentul artistului, psihicul lui”-coordonate ce stabilesc identitatea operei, singularitatea ei și, mai ales, fizionomia ei inconfundabilă-.

Perspectiva, așezată la baza localismului creator, se poate recunoaște în tehnica regresivă de a se stabili, pe de o parte, (co)relații între umorile creatorului și „psihicul cercului în care se învârtăște artistul”, între stările sufletești (individuale) ale creatorului și cele (colective) ale „poporului din care acesta face parte”. Pe de altă parte, se poate coborî, genetic vorbind și înspre rasa, națiunea căreia îi aparține creatorul, cartografiindu-se, psihanalitic, influențele locului în care s-a născut acesta și care i-au determinat comportamentul literar și, mai apoi sondându-se psihicul autorului și rețeaua neurotonică a operei sale.

La o primă vedere, psihologia locală pare alimentată de strategii defensive (de „rezistență intelectuală”), împotriva tendințelor de asimilare, dispersare și/sau de omogenizare -fenomen recunoscut prin reactivarea literară a unei imagologii locale-. Contestarea directă și/sau

indirectă a „imperialismului” cultural este confirmată prin sentimentul de apartenență liberă la un sistem flexibil de valori scripturale, localizate, etnopsihologic, într-o geografie spirituală particulară.

„Localismul creator” este, așadar, o formă energetică aliteraturii emergente, în sensul că scriitura iese la suprafață, decisiv marcată de un peisaj propriu și, în același timp, dependentă de „ethos”-ul unei „societăți locale”. Într-o formulă intelectuală incipientă, o variantă a „localismului creator” o putem recunoaște în/prin modelul literar dialectal [de o „frumusețe sfioasă” și „cu atât mai încântătoare, cu cât e mai discretă”] lansat polemic de Titu Maiorescu pe fondul avertismentelor sale cu privire la o anume „lânzeală” a literaturii noastre, surprinse spre sfârșitul veacului, ca ritm estetic, „in cadente domo”.

Eurocentrismului cultural al anilor ’30 i se opune, recesiv, modelul intelectual provincial (local), mai greu de manipulat și de intergrat (sincronizat chiar și imitativ!) într-un anume tip de „sinteză”, oricare ar fi fost ea. Înaintea lui Ch. Mauron, în cercul intim al grupării intelectuale „Thesis” din Sibiu, psihoanaliza se constituia într-o variantă originală și sistematică de implicare parțială în cercetarea literară, depășindu-se astfel pragul impresionist, sociologic și/sau cel pur estetic de abordare a fenomenului literar în ansamblu.

Intenția promotorului sibian al psihoanalizei –dr. I. Popescu-Sibiu– nu se limita doar la a substitui psihanaliza criticii canonice și/sau istoriei literare, ci la a le completa, prin explorarea curbei afective, cu reflex în operă. Fără alte pretenții, în afara celor de a întâlni, pe traseul text-scriitor, perspectiva „criticii complete”, așa zisa psihocritică „thesisistă” își propune o mai bună înțelegere a textului și a specificității fenomenului literar, prin luminarea unor spații (nivele de existență), ignorate până atunci. Explicarea instanțelor psihice și a modului lor de funcționare, în contextul procesual al vieții creatoare, individuale și sociale, îi servesc dr. -ului I. Popescu-Sibiu la acreditarea raportului tematic dintre text și straturile vieții psihice.

Relaționată cu psihanaliza și psihologia fenomenologică a percepției, perspectiva tematologică a „thesisistilor” propune o lectură imanentă (interactivă) a textului literar, corelată cu „istoria individuală” a creatorului („biografia”) și/sau cu „contextul” său „local” (provincial/regional) sau „mai general” de existență. Seriate rezistențe local(iste) va conduce, în cele din urmă, spre un inventar de obiecții-tipla adresa literaturii de masă și a subliteraturii anilor ’30, asumate ca „emanții sincronizante” ale eurocentrismului literar modern și ale despotismului cultural bucureștean.

Tendința de a favoriza „culoarea locală”, „psihologia etnică”, (re)privilegiază, la rândul ei, diferențierea și asigură o mai bună toleranță a grefelor provinciale în noul corp literar național. „Marginală”, complexată și „provincială”, cultura noastră (est)etică trecea, în anii '30, printr-o anume criză, ușor de recunoscut după chestiunea obsedantă a „specificului național” - promovată de Garabet Ibrăileanu, prin cercul de la revista „Viața Românească” - drept „tradiționalism istoric”, „determinism social” și/sau „document” de identitate.

Recursul lui Al. Dima la formula-„localism creator” - trebuie înțeles ca o garantare a autenticității „frumosului românesc” invocat ca „loc geometric” „între” tipic (local, specific) și caracteristic (originalitate estetică) - repere dominante și în teza lui de doctorat *Conceptul de artă populară* (1938).

De aici o serie întreagă de inițiative cu privire la interpretarea sociologică și ideologică a fenomenului demasificare a literaturii, ușor de reperat, mai cu seamă, în *Istoria literaturii românești din punct de vedere sociologic*, proiect inițiat de Al. Dima în anii '30. „Industria literară”, difuzarea și mediatizarea intensivă a „literaturii distractive”, a celei pornografice în special [destinate consumului necenzurat de pe piață] provoacă un traumatism violent ideii tradiționale (postsămănătoriste) de literatură, reactivată de „thesisiti” în „șezătorile literare” din provincie și/sau în laboratoarele lor de confruntări „în cerc retrâns” sau „public”. Decodată psihanalitic, sublitteratura modernistă a anilor '30, (de)sentimentalizată prin sincronizare cu gide-ismul și noul umanism preconizat de G. Papini se cerea disociață „thesisist” de literatura canonică (națională), de beletristică în general.

Specificul național, moștenit din romantism, a fost temporar resuscitat de către gruparea intelectuală „Thesis” din Sibiu în noile formule ale tradiționalismului. Principiu germinativ și regenerativ, „localismul creator” se prezintă ca un echivalent autohton a ceea ce Herder sau Goethe aproximau prin „caracterul particular” al literaturilor „volksnationale”, sau printr-un autentic „primitiveKunstinstinkt”, capabil să determine o spontană renaștere interioară („innere Wiedergeburt”).

Ceea ce definește în fond „thesisismul” se rezumă la decantarea elementului original („native”), formativ (implicit și/sau explicit) de ordin regresiv și la revendicarea localismului creator de la un anume dat național obiectiv („Eigenart”), pe care noua realitate literară a anilor '30 îl scoate cu energie în relief.

Expresia suflului tineresc, „thesisismul” se recomandă, din perspectivă activă, radical-polemică, mai curând ca un model agonice de

organizare literară și acțiune practică. Din păcate „închinarea devotată” „Ideii” / „Tezei”, înfățișată(e) în mod liber și adesea contradictoriu în paginile „Provinciei Literare”, ale *Antologiei THESIS* și a celor două *buletine* ale grupării intelectuale „Thesis” nu va fi confirmată și în/de partitura literară, preocupată, în principal, doar de (re)tradiționalizare.

În ciuda aparențelor de permanentă confruntare, proiectul intelectual asumat de membrii grupării intelectuale „Thesis” este unul care privilegiază, mai curând, o evidentă „rezistență” în continuarea accepțiilor tradițional(iste) asupra literaturii. Ceea ce s-a întâmplat la Sibiu în anii '30, odată cu „înjgheberia” grupării intelectuale „Thesis”, se recunoaște în implicarea literaturii într-o serie de „tensiuni locale”, prin care „beletristicul” va fi (des)completat și (re)calibrat.

NOTE

(1) Celestin Catrinariu, fiul unui medic primar din Pașcani, șef de promoție și profesor la Școala de ofițeri din Sibiu -om cultivat, inteligent, cu aptitudini literare, „uneori spiritual și agreabil în conversație” este soțul Ecaterinei Săndulescu, alături de care va activa ca ofițer superior la Bacău, Sibiu (1931-1934), București. Moare în 1942 pe Frontul de Est.

(2) Ion Popescu-Sibiu (1901-1974) era în plină afirmare a carierei sale de medic psihiatru, cu un doctorat strălucit susținut la Iași, *Doctrina lui Freud (Psihoanaliză)*, teza, publicată la Editura Diecezană Arad (1927) cu o prefață de C. I. Parhon fiind premiată de Academia Română. Este considerat unul dintre pionierii psihanalizei freudiene din România fiind recunoscut de însuși Sigmund Freud, dovadă corespondența dintre cei doi. Este implicat direct în înființarea publicației „Revista Română de Psihanaliză” (1935), reprezintă România la Congresul de Psihoterapie de la Paris (1937).

(3) Pimen Constantinescu, autorul volumului „România și Italia” (editor Curierul, 1937), romanist recunoscut în cele mai de seamă cercuri internaționale de specialitate, profesor la Colegiul „Gh. Lazăr” din Sibiu, italianist pasionat de „legăturile culturale italo-române”, coleg al Ecaterinei Săndulescu la Liceul „Unirea” din Focșani, amândoi discipoli ai lui I. M. Rașcu. A susținut cursurile Institutului de italiană de pe lângă Universitatea refugiată din Cluj; a fost atașat cultural al Ambasadei Române din Roma în anul 1940, a fost supus prigoanei comuniste funcționând în anii 50 ca „funcționar” al Muzeului Brukenthal din Sibiu. Opera lui cuprinde, mai cu seamă traduceri: *Poeme conviviale: Orbul din Chios, Somnul lui Odiseu, Alexandros* (traduceri, introduceri, note și

bibliografie românească de Pimen Constantinescu, Tipografia „Cartea Putnei”, Focșani, 1932); *Poeme creștine: Pietro Mignosi și Gino Novelli* (poezii alese și traduse în forma originalului cu portrete, introduceri și bibliografie italo-română de Pimen Constantinescu, Tipografia „Cartea Putnei”, Focșani, 1933); *Patruzeci și patru de sonete. Gabriele D’Annunzio* (alese și traduse de Pimen Constantinescu, cu un portret și gravuri de Marcel Olinescu, Editura Hyperion, Cluj, 1934)

(4) Al. Dima, „publicist și profesor de limba română și filosofie, descins de la Turnu-Severin, la Sibiu, în 1929, era, la data înființării grupării „Thesis”, profesor în învățământul secundar; conduce gruparea intelectuală „Thesis” pe durata funcționării (1932-1939). În seria de publicații (studii, buletine), Al. Dima va oferi textul unei conferințe despre Al. Odobescu (1935) și un studiu despre George Cosbuc (1938); el a propulsat conceptul de „localism creator” în revista „Blajul” (1935). A susținut un doctorat cu teza *Conceptul de artă populară*; editat în volum în 1939 obținând premiul Academiei. Este succesorul lui G. Călinescu la conducerea Institutului de Teorie și Istorie Literară al Academiei Române (1966-1973), interval în care conduce și „Revista de istorie și teorie literară”. A coordonat colective implicate în elaborarea unor sinteze de interes național: *Istorialiteraturii române*, (ed. II 1968), *Istoria și teoria comparatismului în România* (1972, în colaborare cu O. Papadima), *Dicționar cronologic. Literatura română* (1979, în colaborare cu I. C. Chițimia). În perioada „thesis”-tă a publicat: *Aspecte și atitudini ideologice* (1933), *Motive hegeliene în scrisul eminescian* (1934) urmate de: *Gândirea românească în estetică* (1943), *Domeniulesteticii* (1947) etc. Lor li se vor adăuga: *Studii de istorie a teoriei literare românești* (1962), *Conceptul de literatură universală și comparată* (1967), *Principii de literatură comparată* (1969), *Viziunea cosmică în poezia românească* (1982) etc.

(5) Ecaterina Săndulescu (n. 1904, la Movilița, jud., Vrancea, m. 1988, la București) este cunoscută ca poetă simbolistă prin volumele de versuri: *Spleen* (1930), *Nemesis* (1936), *Cântecul spiralelor* (1969) *Omul din vis. Poem în proză*, 1973). Alături de Margarita Miller Verghy este autoarea cărții *Evoluția scrisului feminin din România* (Bucovina, 1935) și a volumului de memorii... *Din umbra umbrelor*, Editura Albatros, 1981.

(6) Paul Constant, directorul „revistei locale” „Provincia literară” (1932-1934), în care se vor publica sistematic „dări de seamă” în legătură cu activitatea „grupării Thesis” se va stabili la Sibiu unde va activa ca ofițer militar vreme de trei decenii. Debutază în volumul colectiv (de familie) *Poezii* (Craiova, 1926) alături de frații săi Eugen, poetul cu „reminescențe”

baltazariene și bacoviene, „șeful dinastiei” [Lovinescu, 1981: 82] și de Savin dispărut prematur.

(7) Horia Petra Petrescu (n. 26 oct. 1884, Brasov – m. 1962, Sibiu), secretarul literar al „Astrei” (începând din 1919), autorul tezei de doctorat *Ion Luca Caragiales Leben und Werke- Inaugural Dissertation*, finalizată sub îndrumarea lui Gustav Weigand (Leipzig, 1910); membru al delegației romane la Conferința de Pace de la Paris (1919). Din 1923, preia îngrijirea calendarelor de la Sibiu (*Calendarul Astrei, Calendarul Daciei Traiane, Calendarul sateanului, Amicul poporului* etc.), iar din 1924 preia spre îngrijire „Biblioteca populară a Asociației” unde tipărește lucrări din literatura română și universală. A colaborat la numeroase periodice între care „Românul” (Arad), „Cosânzeana”, „Țara Bârsei”, „Patria” (Sibiu), „Transilvania”, „Lupta” (Budapesta), „Foaia poporului”, „Luceafărul”, „Viața Românească”, „Sămănătorul”, „Familia” s.a.m.d. Este autorul volumelor: *Poezii și monoloage de declamat* (1913), *Îndemnuri* (1914), *În seara de Crăciun* (1921), *Cogit* (1922), *Calcâiul lui Achile* (1924), *Gânduri de dat mai departe* (1924), *Ultima audiență* (1933), *Poezii* (1938) etc. A publicat și a tradus operele lui L. Tolstoi, M. Gorki, B. Bjornson, G. Courteline, J. E. Volkelt, A. Sutro etc.

(8) Ioan Fruma, doctor în drept, avocat, autor al unor cărți de impact: *Procesul Mântuitorului*, Sibiu, 1945, *Horea. Procesul și martirul*, Editura Dacia Traiana, Sibiu, 1947.

(9) Lucian Bologa, profesor, cunoscut prin cărțile sale: *Psihologia vieții religioase*, Editura Cartea Românească, Cluj, 1930 și monografia *Georg Kescheustein și actualitatea ideilor sale*, Editura Dacia Traiana, Sibiu, 1941.

(10) Licu Pop, profesor de filosofie, autor a cărții *Ideile estetice ale lui Titu Maiorescu*, Editura „Dacia Traiana” Sibiu, 1940. În cuvântul de răspuns la ceremonia decernării titlului de Doctor Honoris Causa al Universității „Babeș-Bolyi”, Nicolae Manolescu, invoca modelul profesorului, prilej pentru a-i creiona portretul prin invocarea lui Licu Pop, care se detașa prin „vocație și autoritate”:

„Am cunoscut dascăli de vocație, dar incapabili să se impună în fața clasei, și dascăli lipsiți de charismă, dar autoritari. Cel despre care vreau să vă spun în continuare două vorbe avea ambele însușiri. Se numea Licu Pop. Nu-mi fusese fost profesor, pensionat fiind când eu m-am aflat în ultima clasă de liceu la „Gh. Lazăr” din Sibiu. Pe la mijlocul anilor 1960, când lucram la teza de doctorat despre Titu Maiorescu, i-am făcut o vizită, la sugestia tatălui meu, care îi era prieten. (...) Când l-am vizitat pe Licu Pop, nu mai exista niciun tabu referitor la criticul junimist. În bibliografie,

remarcasem două mici studii ale lui Licu Pop însuși. M-a întrebat de cum m-a văzut: „De ce Maiorescu?” Apoi: „Știi nemțește?” „Am făcut germana la liceu și la facultate”, i-am răspuns. „Bun, zice, filosofie știi?” La liceu nu făcusem, iar la facultate, doar bruma de marxism obligatoriu. M-a dus în bibliotecă. Am rămas interzis: erau acolo toate edițiile princeps ale operelor filosofilor germani de la Kant încoace. Legate în piele. Tipărite cu gotice. Citisem în manuscris Însemnările zilnice nepublicate de Pogoneanu în cele două volume ale ediției lui, din care unele erau scrise cu gotice. „Începe cu Herbart și Schopenhauer”, m-a sfătuit Licu Pop. Unul din cele două studii ale sale se referea la Herbartianismul lui Maiorescu. Credeți că mulți profesori de română de astăzi au auzit de Herbart? De citit, să nu mai vorbim. Licu Pop refuzase să predea la Universitatea clujeană în refugiu. A fost profesor de liceu întreaga viață. Dar ce profesor! Mi-a împrumutat cărțile de care socotea el că am nevoie. I le-am restituit, firește. Îmi pare rău că nu pot să vi le arăt, ca să aveți în fața ochilor o mostră din biblioteca unui dascăl de liceu de altădată”. („Despre școală” în „Apostrof”, ANUL XXIV, 2013, NR. 1 (272), p. 19-20)

BIBLIOGRAFIE

*** „Primul buletin al grupării intelectuale THESIS din Sibiu”, 1932-1933.

*** „THESIS” –Antologie- Editura „Dacia Traiana”, Sibiu, 1939.

Cioran, Emil, «Sensul culturii contemporane», în „Azi”, anul I, nr.2, aprilie, 1932.

Datcu, Iordan, „Centenar: Profesorul Alexandru Dima” în „România literară”, Nr:39 (05/10/2005 - 11/10/2005) în varianta electronică http://www.romlit.ro/numarul_39_2005_ro

Dima, Al., «Localismul creator - Definirea și justificarea lui-», în „Buletinul Grupărei Intelectuale «Thesis»” pe anul 1933-1935.

Dima, Al. „Fenomenul românesc sub noi priviri critice, studii și comentarii”, Editura Ramuri, Craiova, 1938.

Dima, Al. „Conceptul de artă populară”, Editura Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București, 1939.

Dima, Al. „Criza culturii românești”, Editura revistei „Datina”, Turnu-Severin, 1931.

Ibrăileanu, Garabet, Opere, vol. I, ed. critică de Rodica Rotaru și Al. Piru; pref. de Al Piru, Editura Minerva, București, 1975.

Lovinescu, Eugen, „Istoria literaturii române contemporane (vol. II 1927), reed. Editura Minerva, București, 1981.

Manolache, Gheorghe, „Resurecția localismului creator”, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2006.

Ralea, Mihai, „Fenomenul românesc”, Editura Albatros, București, 1997.

Săndulescu, Ecaterina, „...Din umbra umbrelor”, Editura Albatros, București, 1981.

Rădulescu-Motru, C., „Personalismul energetic” Editura Casa Școalelor, București, 1927, reed. Editura Albatros, București, 2005.